

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้คือ

6.1 สรุปผลเปรียบเทียบหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่และญี่ปุ่น

เอกลักษณ์ ของหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่กับญี่ปุ่น มีความโดดเด่นด้วยกันทั้งคู่ในฐานะที่เป็นหัตถกรรมท้องถิ่นประจำชาติ อันสะท้อนถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานหลายร้อยปี และยังคงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ด้านวิธีการและขั้นตอนในการทำ โดยรวมแล้วเหมือนกันในความหมายของการนำโครงผลิตภัณฑ์ (ส่วนมากมักเป็นไม้เช่น ไม้ไผ่ และไม้อื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น) มาเคลือบด้วยยางรักตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้วัสดุดังกล่าวมีความเรียบ เนียน ทนทานและสวยงามด้วยความมันและแวววาวจากสีดำของยางรัก แต่อาจมีความแตกต่างในด้านลักษณะความละเอียดลออและประณีตบรรจงในแต่ละขั้นตอน ซึ่งมีผลให้ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาแตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นอาจเป็นเรื่องของเครื่องมือที่ใช้ทำ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันบ้างเพื่อความเหมาะสมและความสะดวกของช่างฝีมือ

ด้านรูปแบบและลวดลายของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันดีว่า เป็นเรื่องของวัฒนธรรมประจำชาติที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจอันมีผลต่อทิวทัศน์ความงดงามและความซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชาติ เช่น วัฒนธรรมทางความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ของคนในแต่ละชาติ โดยเฉพาะในด้านลวดลาย และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้งาน

ด้านช่างฝีมือ สิ่งที่เหมือนกันคือ ช่างผู้ผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงินมักมีการสืบทอดการเรียนรู้จากบรรพบุรุษในครอบครัวของตน และที่สนใจมาฝึกฝนด้วยตนเองก็มีอยู่บ้างซึ่งมักมีการฝึกฝนตั้งแต่อายุน้อย โดยใช้เวลาหลายปีกว่าจะชำนาญ ผู้ที่สนใจจึงต้องมีใจรักในงานด้านนี้ มีความอดทนและมีความตั้งใจจริง ด้วยเหตุดังกล่าวการจะได้ช่างฝีมือที่มีความสามารถจริง ๆ จึงไม่ใช่เรื่องง่าย และจำนวนช่างฝีมือในด้านนี้จึงมีจำนวนน้อย และไม่พอเพียงต่อความต้องการของ

ตลาดโดยเฉพาะตลาดภายในประเทศของญี่ปุ่นที่มีความต้องการของใช้ที่ทำจากเครื่องเงินอยู่
อย่างมาก

ความแตกต่างระหว่างช่างฝีมือของญี่ปุ่นและเชียงใหม่คือ การสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อ
พัฒนาช่างฝีมือทั้งในด้านคุณภาพและเพิ่มจำนวนช่างฝีมือในด้านหัตถกรรมเครื่องเงินให้มีมากขึ้น
นั้น จะเห็นว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เห็นความสำคัญของช่างฝีมือที่มีประสบการณ์สูง ฝีมือดี ถึงแม้จะ
มีอายุมาก ดังจะเห็นได้จากการให้เงินตอบแทนหรือเงินเดือนแก่ช่างฝีมือดังกล่าว โดยให้มาประจำ
ที่ศูนย์ฝึกอบรมหัตถกรรมที่ต้องการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักและเห็นคุณค่าใน
ศิลปหัตถกรรมประจำท้องถิ่นหรือของชาติ เช่น ที่ศูนย์ฝึกหัตถกรรมประจำเมืองเกียวโต คานาซา
วามากะ วาจิมา และคามากุระ เป็นต้น

ในกรณีของหัตถกรรมเครื่องเงินของญี่ปุ่นจะเห็นว่า ในเมืองต่าง ๆ ได้จ้างช่างที่มีฝีมือมา
ประจำเพื่อทำการสอนและฝึกหัดแก่ผู้ที่สนใจจะเรียนรู้ในหัตถกรรมเครื่องเงินโดยทำการฝึกสอน
ทุกขั้นตอน แม้กระทั่งการดูแลเครื่องมือที่ใช้ทำ จึงมีผู้ที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรมอยู่เสมอ

ในกรณีของหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่ นั้น จะเห็นว่า มีหน่วยงานที่ฝึกอบรมด้านเครื่อง
เงินเหมือนกัน เป็นหน่วยงานเล็ก ๆ หน่วยงานหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
และมีเจ้าหน้าที่ประจำ (ครูฝึก) แต่เข้าใจว่าในปัจจุบันงานด้านนี้อาจซบเซาลงไป ด้วยปัจจัย
หลาย ๆ อย่าง เช่น ด้านงบประมาณ และความต้องการของผู้เรียนอาจมีไม่มากนักอย่างเมื่อครั้ง
แรกเริ่ม จึงดูเหมือนขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานในด้านนี้

6.2 ปัญหาและอุปสรรคของหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่และญี่ปุ่น

ด้านวัตถุดิบ การขาดแคลนวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำเครื่องเงินที่สำคัญ คือ โคร่งเครื่อง
เงินกับยางรัก ในด้านโคร่งเครื่องเงินควรจะหาวิธีปรับปรุงดัดแปลง โดยการนำไม้ที่มีราคาถูก
บางอย่าง เช่น ไม้ซ้อ ไม้ทองกวาว ฯลฯ มาใช้แทนไม้สัก ไม้ประดู่ ฯลฯ ซึ่งมีราคาแพงมาก
ส่วนทางด้านยางรักนั้นเวลานี้มีการผลิตไม่สู้จะเพียงพอนักและราคาสูง คุณภาพก็ต่ำลง เพราะมี
การปลอมปนมาก และในป่ารักบางแห่งผู้โค่นถางป่าทำถ่านขาย มักจะตัดเอาต้นรักมาทำถ่าน
รวมไปกับไม้เบญจพรรณอื่น ๆ ด้วย แทนที่จะเก็บเอาไว้ทำการกรีดยางรักจากต้นไม้มาใช้กัน
ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายนัก

ด้านช่างฝีมือ การขาดความรู้และความชำนาญงาน ผู้ผลิตบางคนยังไม่มีความรู้พอที่จะเลือกใช้วัตถุดิบในการทำโครงให้เหมาะสม และในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องเงินไทยนั้นส่วนมากมักจะเป็นแบบโบราณและลวดลายตกแต่งก็ใช้กันแต่ลายไทยแท้ ๆ เช่น ลายกนก ภาพรามเกียรติ์ หรือภาพตามฝาผนัง และคัดลอกเอามาเป็นภาพศิลปะในการผลิต ซึ่งบางครั้งก็เป็นการไม่เหมาะสมกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องเงินนั้น ๆ อันที่จริงลวดลายไทยแท้ ๆ มีลักษณะที่อาจดัดแปลงออกไปได้มากมายหลายอย่าง เช่น ลายกนกไทย ลายกนกแปลง ลายกนกเปลวไฟ ลายก้านต่อดอก ลายเครือเถา ลายก้านต่อดอกแบบเครือเถา ลายมะลิเลื้อย ลายดอกบัว ลายประเภทดาวต่าง ๆ ลายรวงข้าว ลายก้านขด (รวมทั้งลายเทพนมอื่น ๆ) ลายดอกแกมใบ ฯลฯ เราอาจจะนำเอาลายต่าง ๆ ตามที่กล่าวมานี้มาคัดเลือกและหยิบยกมาใช้กับเครื่องเงิน ให้เข้ากับลักษณะและรูปแบบของสิ่งผลิตภัณฑ์นั้น ๆ โดยที่ไม่จำเป็นจะต้องใช้แต่แม่ลายไทยแท้ ๆ เท่านั้น การดัดแปลงลวดลายโดยวิธีนี้จะทำให้เครื่องเงินที่ได้ดูแปลกตา และดูเป็นของใหม่เสมอไม่ซ้ำกันไปจนน่าเบื่อทั้งผู้ซื้อและผู้ผลิต

อีกประการหนึ่ง สิ่งผลิตที่มีคุณค่าอยู่ในตัว เช่น โครงไม้สักหรือไม้โมกมัน ฯลฯ การลงรักไล่ให้แห้งแต่เนื้อและลวดลายของไม้แท้ ๆ นั้น น่าจะเป็นผลิตผลที่เป็นศิลปะที่น่าพึงพอใจ การปรับปรุงรักไทยซึ่งมีคุณสมบัติอันแท้จริงดีแล้ว คือ ความคงทนดีกว่ารักชนิดอื่น ๆ มาทำรักไล่โดยใช้กรรมวิธีทางเคมีช่วยเช่นเดียวกับรักไล่ของญี่ปุ่น ก็คงจะเป็นแนวทางการคิดที่ดีและเหมาะสม

การขาดช่างฝีมือและช่างทางวิชาการ ปัญหาข้อนี้ ประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ ได้ประสบกันมาแล้ว และในปัจจุบันงานอุตสาหกรรมกำลังตื่นตัวอยู่มาก ช่างชำนาญงานและช่างฝีมือต่าง ๆ ก็มักจะมีผู้มาเสนอค่าแรงงานถึงบ้าน ทำให้หนีออกไปจากการทำเป็นงานอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนแล้วช่างฝีมือที่จะมารับทำงานให้มันไม่ค่อยจะมีคนไทยที่รักงานศิลปะ ในด้านศิลปะอุตสาหกรรมนี้ญี่ปุ่นกับจีนเป็นชาติที่น่านิยมยกย่องว่ามีความรักในงานศิลปะอุตสาหกรรมมากที่สุด งานช่างฝีมือของเขาจึงอยู่ในลักษณะประณีต คงทน และแน่นอนสม่ำเสมอ เพราะเขารักงานของเขาอย่างฝังใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คงไม่สามารถจะแก้ได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ แต่ต้องอาศัยการสั่งสมและการสร้างจิตสำนึก ให้คนรุ่นหลังรู้จักงานศิลปะและรู้สึกซาบซึ้งในงานศิลปะที่ประณีตและสวยงาม แล้ว ความสนใจต่องานก็ย่อมจะตามมาทีหลังทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความอดทนและความพากเพียรอย่างสูงเป็นหลัก

ด้านการตลาด ตลาดเครื่องเงินในปัจจุบันนี้ยังมีช่องทางอยู่มาก และเครื่องเงินของไทย จะยังเป็นที่ยอมรับของชาวไทยและชาวต่างประเทศไปอีกนาน ถ้าเราจะยังคงรักษาคุณภาพของ เครื่องเงินให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เราเป็นอยู่ในเวลานี้ ทั้งนี้เพราะเครื่องเงินของไทยนั้นมีความประณีต สวยงาม และเป็นวิจิตรศิลป์อยู่ในตัว ซึ่งไม่เหมือนกับของชนชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะเครื่องเงินลาย ทองนั้นเป็นสิ่งที่ชาวต่างประเทศนิยมมากที่สุด แต่ว่าผลิตภัณฑ์ของไทยยังมีราคาสูงมากและ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐานที่ดี และมีการผลิตอยู่ในวงแคบ คือ มักอยู่ในรูปของ เครื่องตกแต่งบ้านหรือของที่ระลึกเสียเป็นส่วนมาก ถึงแม้ว่าบางอย่างจะทำเป็นของใช้ประจำบ้าน อยู่บ้าง หรือในรูปของภาชนะที่จะใช้ภายในครัวเรือนก็จริงอยู่ แต่ก็ไม่อาจจะใช้เป็นของถาวรได้ ทำให้ความต้องการใช้ไม่เป็นที่แพร่หลายและไม่สามารถที่จะขยายออกไปให้กว้างขวางได้ เท่าที่ควร และอีกประการหนึ่งการผลิตเครื่องเงินในปัจจุบันยังคงอาศัยหลักโบราณอยู่มาก มีการ ปรับปรุงแก้ไขแต่เพียงส่วนน้อย หรืออาจจะพูดได้ว่ายังไม่ได้ทำตามขั้นตอนและกรรมวิธีการผลิต อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ยังมีการผลิตที่ลัดขั้นตอน และเจีปนสีเคมีสมัยใหม่ลงบนเครื่องเงิน จึงทำ ให้เครื่องเงินไม่อยู่ในสภาพที่งดงาม และคงทนอย่างที่ควรจะเป็นยังขาดลักษณะของเครื่องเงินที่ ดี จากการสำรวจเครื่องเงินชนิดต่าง ๆ ตามท้องตลาดดังเช่นเครื่องเงินลายทองส่วนมากยังมี ลักษณะที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่ คือ

- 1) การทำรูปแบบยังไม่ทันสมัย
- 2) การประกอบโครงไม้กะทัดรัด
- 3) พื้นเครื่องเงินยังไม่เรียบและเป็นเงางามเท่าที่ควร
- 4) ลวดลายที่ใช้ยังไม่สวยงาม
- 5) ลายทองที่ติดอยู่บนพื้นเครื่องเงินยังไม่ติดสนิท และเส้นลายทองยังไม่ ชัดเจน

จากการสำรวจโรงงานเครื่องเงินที่เชียงใหม่ มีโรงงานทำเครื่องเงินอยู่ประมาณ 14 -15 โรงงาน ปรากฏว่าคุณภาพของเครื่องเงินที่จัดว่าอยู่ในขั้นที่ดีที่สุดคือ ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น การที่คุณภาพของเครื่องเงินเชียงใหม่ยังไม่อยู่ในสภาพที่ดีพอ อาจมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความ ต้องการของตลาดและผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาและเวลาที่ต้องการ ซึ่งมีผลกระทบต่อการผลิต ขั้นตอน การลดวัตถุดิบ และความประณีตในเชิงศิลปะ ซึ่งทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน ที่ออกมาไม่ได้มาตรฐาน และในที่สุดผู้ซื้อหรือผู้สั่งจำหน่าย โดยเฉพาะชาวต่างชาติจะรับไม่ได้ใน เรื่องนี้ อันกระทบกระเทือนต่อการส่งออกของผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน

ปัจจุบันทางรัฐบาลให้ความสนใจปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานในการรักษาคุณภาพของเครื่องเซนต์จะเห็นได้จากการจัด คัดสรร หัตถกรรมเครื่องเซนต์เข้าอยู่ในมาตรฐานสินค้าโอท็อป (OTOP) เป็นต้น (รายละเอียดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสินค้ามาตรฐานโอท็อปดูในภาคผนวก)

6.3 ปัญหาและอุปสรรคจาก การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน

ในประเทศไทยต้องยอมรับว่า ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่กระจกระบายอยู่ตามหัวเมืองเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ วิถีชีวิตของผู้คนถือได้ว่า เป็นวัฒนธรรมของชนส่วนใหญ่ที่ควรได้รับความสนใจ ได้รับการเหลียวมองอย่างจริงจังและจริงจังจากชนกลุ่มน้อยที่เป็นผู้ปกครองบ้านเมือง เพราะวิถีชีวิตของผู้คนเหล่านั้นที่แสดงความเป็นไทย เป็นความภาคภูมิใจที่เราถือว่ามีลักษณะโดดเด่นต่างไปจากประเทศใด ๆ ในโลก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าเราเหล่านั้นไม่มีพลังพอที่จะรักษาวิถีชีวิตและแบบแผนการดำรงชีวิตตามชนบประเพณีของตนไว้ได้ แต่กลับต้องปรับตัวหรือเลียนแบบการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของคนเมือง คนที่ถือตนว่าเป็นชนชั้นสูง ด้วยอำนาจทางวัตถุ แนวคิดของชนส่วนใหญ่ของประเทศเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางศิลปวัฒนธรรม เช่น งานฝีมือ งานหัตถกรรม ไปจนถึงงานศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ ซึ่งถือว่าเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติด้วย

แม้ว่าจะต้องยอมรับว่า วัฒนธรรมจะต้องมีการปรับตัว มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของผลผลิตด้านหัตถกรรมด้วย จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและปรับไปตามภาวะเศรษฐกิจและยุคสมัยของสังคมเพื่อผลทางเศรษฐกิจและความอยู่รอด แต่ในขณะเดียวกันก็มึงงานศิลปหัตถกรรมบางชนิดที่ควรจะได้รับ การอนุรักษ์ไว้ในฐานะที่เป็นมรดกของชุมชน เป็นมรดกพื้นบ้านของชาติ โดยเฉพาะแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ไม่ควรให้มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปในทางที่จะทำให้เสียเอกลักษณ์และรูปแบบพื้นบ้านพื้นถิ่น (วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม 1,2531:34)

กล่าวโดยสรุปก็คือ งานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยเราควรจะแยกออกเป็นงานที่เป็นเหมือนมรดกที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือของกลุ่มชน เด่นชัด เช่น งานทอผ้าบางประเภท งานจักสานบางชนิด ตลอดจนงานเครื่องเคลือบดินเผาและอื่น ๆ ที่เป็นเสมือนชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น เป็นสิ่งแสดงชีวิตจิตใจ ชนบประเพณี เป็นงานที่กลั่นกรองออกมาจากชีวิตจิตใจของช่างสร้างสรรค์ งานประเภทนี้จะมีคุณค่าทางสุนทรียภาพและคุณค่าทางศิลปะสูง ต้องใช้

ความสามารถและเวลาในการสร้างสรรค์มาก ซึ่งในอดีตการสร้างงานชนิดนี้ ช่างมักทำขึ้นใช้ในครอบครัวเป็นหลัก จึงไม่ได้คำนึงถึงเวลาและค่าตอบแทนแต่จะมุ่งไปที่ความงดงามของงานเป็นสำคัญ งานเช่นนี้จึงเป็นงานพิเศษเป็นที่ต้องตาต้องใจของผู้พบเห็นและเป็นที่ยอมรับในคุณค่ากันทั่วไป แต่เมื่อนำผลงานชนิดนี้มาขายหรือจำหน่ายก็จะเกิดปัญหาคือ ถ้าราคาสูงไป ผู้ซื้อก็จะมีจำนวนน้อย แต่เมื่อขายราคาถูกไปช่างก็จะมีรายได้ไม่คุ้มค่าฝีมือและเวลา ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญให้งานศิลปหัตถกรรมและงานหัตถกรรมประเภทนี้ต้องปรับตัว คือลดคุณภาพปรับราคาให้ถูกใจผู้ซื้อจนในที่สุดก็จะทำตามคำสั่งของผู้ซื้อ ทำให้คุณภาพ เอกลักษณะเฉพาะถิ่น ต้องสูญเสียไปหรือไม่ช่างฝีมือเหล่านั้นก็หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ทำรายได้ดีกว่า ดังนั้นการอนุรักษ์เพื่อยืดอายุของช่างและงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมประเภทนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนในอันที่จะทำให้คุณค่าของฝีมือช่าง ได้ดำรงเอกลักษณ์และคุณภาพที่พิเศษนั้นไว้ การอนุรักษ์ลักษณะนี้จึงต้องกระทำในลักษณะของการอนุรักษ์ช่าง ฝีมือช่าง เพื่อให้ผลงานของเขาได้ดำรงความเป็นเอกไว้ในฐานะที่เป็นมรดกพื้นบ้านของชาติ ซึ่งรัฐจำเป็นจะต้องลงทุนเช่นเดียวกับการอนุรักษ์ศิลปะโบราณวัตถุ ต่างกันแต่ว่าช่างเป็นมรดกที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งจะต้องมีวิธีการ ขั้นตอน ที่ละเอียดรอบคอบมากเพราะมีเหตุและปัจจัยที่เป็นตัวแปรมากกว่าการอนุรักษ์ศิลปะโบราณวัตถุอันเป็นมรดกที่ตายแล้ว อุปสรรคและปัญหาในตัวมันเองจึงน้อยกว่า

ช่างพื้นบ้านผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมที่สมควรจัดได้ว่าเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าจริง ๆ นั้น คงจะมีอยู่ไม่มากนัก ซึ่งสามารถสร้างกฎเกณฑ์และระเบียบการในการสำรวจและขึ้นทะเบียนได้ ถ้าหน่วยงานของรัฐจะมีโครงการเช่นนี้อย่างจริงจังและเป็นสิ่งแน่นอนว่าการลงทุนเรื่องนี้มิใช่การสูญเปล่าทั้งหมดเพราะช่างเหล่านั้นสามารถสร้างผลงานตอบแทนให้ได้ เพียงแต่หน่วยงานที่ดำเนินการเรื่องนี้จะมียุทธศาสตร์และบริหารจัดการที่ดีพอแล้วก็คงไม่ยากที่จะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า ใคร หน่วยงานใดจะเป็นผู้ทำ เพราะเรื่องนี้คงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่โครงการเช่นนี้จะต้องกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่องไม่สิ้นสุดและใช้เวลานาน

ส่วนการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมอีกประเภทหนึ่งเป็นงานประยุกต์ตามความต้องการของตลาด เพื่อความอยู่รอดของช่างนั้นควรมีรูปแบบ ขั้นตอน และการดำเนินการในการอนุรักษ์ส่งเสริมอีกลักษณะหนึ่งที่จะต้องใช้นหลักของการจัดการเชิงธุรกิจเข้าไปช่วยอย่างมาก

อย่างไรก็ตามโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมและงานหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมถึงการอนุรักษ์ช่างพื้นบ้านนั้น ในบ้านเรายังไม่มีหน่วยงานของรัฐหน่วยใดให้ความสนใจอย่างจริงจังและจริงจังในเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่ทั้งช่างฝีมือดีและช่างรุ่นใหม่ ๆ เปลี่ยนอาชีพเลิกทำงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านไปแล้วทุกวัน ๆ จนเป็นเรื่องน่าวิตกอย่างยิ่ง

ในเรื่องการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านและช่างพื้นบ้านดีเด่นนั้น ในหลายประเทศที่เจริญแล้วได้ดำเนินการกันอย่างจริงจังเพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าถ้าไม่รีบดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดลงไปแล้ว มรดกที่มีค่าของชาติเหล่านั้นก็จะไม่อาจด้านกระเสของ ความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ แม้จะมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของงาน บางชนิดบ้าง แต่ถ้ารัฐมิได้มีมาตรการที่เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริมที่ถูกต้องให้แล้ว การดำเนินไปอย่างไรทิศทางก็จะทำให้งานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านสูญเอกลักษณ์ที่เป็นของชาติและของท้องถิ่นไปในที่สุด

ในกรณีหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่ก็เช่นกันการอนุรักษ์และการเห็นคุณค่าจึงนำมาสู่ การเกิดของเจ้าดำรับเครื่องเงินที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนศรีปิ่นคร้ว ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

แม่ชันแก้ว กันธิมา ปัจจุบันอายุ 75 ปี ตลอดชีวิตที่ผ่านมาได้คลุกคลีอยู่กับการทำ เครื่องเงินมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนนำมาประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว รวมถึงบุตรทั้ง 7 คนก็ได้ประกอบอาชีพทำกิจการเครื่องเงิน แม้จะแยกย้ายกันไปตั้งโรงงาน ส่วนตัวอยู่คนละแห่งในตัวเมืองเชียงใหม่ แต่ยังคงร่วมกันทำหัตถกรรม ในปัจจุบันการทำ หัตถกรรมเครื่องเงินของแม่ชันแก้วและชุมชนศรีปิ่นคร้ว ซึ่งมีราว 20 ครัวเรือนได้พัฒนาให้มี หลากหลายรูปแบบยิ่งขึ้น เช่น ชันโตก โคม นีบผ้าไหม โปศ แจกัน ตลับแป้ง ฯลฯ ซึ่งหากเป็น สมัยก่อนผลิตภัณฑ์จะมีเพียง 2 ชนิดคือ พาน และขันหมาก เท่านั้น

แม่ชันแก้ว กันธิมา ได้อธิบายถึงการทำเครื่องเงินว่า ต้องพิถีพิถันตั้งแต่การคัดเลือก วัสดุ เริ่มจากการคัดเลือกไม้ไผ่ ต้องเป็นไผ่เฮี้ยจากจังหวัดแพร่ เพราะเป็นไม้เนื้ออ่อนต่างจากไผ่ ชนิดอื่นที่มีเนื้อแข็ง ไม้ที่เหมาะสมควรมีอายุประมาณ 3 - 4 ปี ที่สำคัญการผ่าไผ่ต้องอาศัยผู้มี ความชำนาญโดยเฉพาะ นั่นคือ ใช้มือจับกระบอกไม้ไผ่ปล้องยาวให้ปลายกระบอกตั้งขึ้น ใช้นิ้ว ปลายแหลมจิกแบ่งเนื้อไม้ออกเป็นซี่ ๆ ให้เท่ากัน จักเอาส่วนผิวออกใช้เฉพาะส่วนที่เป็นเนื้อไม้ จัก เนื้อไม้ออกเป็นเส้นบาง ๆ ใช้มือสองข้างดึงไม้ไผ่ออกเป็นเส้น ๆ บางครั้งต้องใช้เท้าช่วยด้วย

หากดอกเส้นยาว สมัยก่อนมีการใช้ไม้สัก ไม้มะม่วง หรือไม้เนื้ออ่อนทำเครื่องเขิน แต่ปัจจุบันไม้เหล่านี้นหายากและราคาแพง โดยเฉพาะไม้สักจึงไม่ค่อยนิยมนำมาทำ เมื่อได้เส้นดอกแล้วจึงนำมาขัดเกี่ยวเกาะกันเป็นวงตามขนาดที่ต้องการจากนั้นก็ใช้ดอกขดซ้อนกันเป็นเหลี่ยมต่อเนื่องกันจากวงแรกไปเรื่อย ๆ จะให้วงบานออกก็ขุดจากด้านนอก หรือจะสอดเข้าก็ขุดจากด้านในของวงตั้งแต่เริ่มแรก ถ้าทำพานก็จะเริ่มจากการทำปากด้านบนก่อนแล้วจึงทำฐานด้านล่างก่อนนำมาต่อเข้าด้วยกันตรงคอขดกึ่งของพานที่อยู่ตรงกลาง พอขดเสร็จก็ลงกาวผสมขี้เถ้า เมื่อแห้งแล้วนำไปขัด เมื่อขัดเสร็จก็นำไปลงรักสีแดงหรือสีดำตามใจชอบ การทำงานแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยความชำนาญและความอดทน

นอกจากการทำงานที่โรงงานและการช่วยฝึกอาชีพให้กับชุมชนศรีป็นคร้ว แม่ขันแก้ว ยังบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยการเป็นวิทยากรฝึกอบรมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และต่างจังหวัดเกือบทั่วประเทศจนได้รับเกียรติประวัติดังนี้

- * พ.ศ. 2531 ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมและโรงงานดีเด่น ประเภทช่างฝีมือหัตถกรรมดีเด่นจาก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี
- * พ.ศ. 2537 ได้รับรางวัลมาตรฐานทองคำแห่งประเทศไทย ประเภทบริการจักสานไม้ไผ่ได้มาตรฐานดีเด่นจาก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี
- * พ.ศ. 2540 ได้รับพระราชทานของที่ระลึกในโอกาสทรงยกช่อฟ้าหอมณเทียรธรรมจาก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
- * พ.ศ. 2542 ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในฐานะศิลปินดีเด่นสาขาช่างฝีมือด้านจักสานจาก นายบัญญัติ เกสรทอง อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องในวันสืบสานล้านนา ครั้งที่ 3 ณ สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แม่ขันแก้ว กันธิดา จึงเป็นแกนนำชุมชนศรีป็นคร้วที่ได้มีโอกาสต้อนรับคณะสื่อมวลชนของท้องถิ่นและส่วนกลางทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่ช่วยทำข่าวเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของจังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นการตอบสนองนโยบายเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่งผลให้แม่ขันแก้ว กันธิดา และชาวบ้านศรีป็นคร้ว เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเพราะผลงานหัตถกรรมอันเลื่องชื่อ นอกจากนี้เครื่องเขินยังได้รับความนิยมมากจากตลาดต่างประเทศ เช่น ฮอลแลนด์ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น (พลเมืองเหนือ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 41 5-11 สิงหาคม, 2545:29)

ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่เราเห็นถึงความสำคัญของช่างพื้นบ้านและงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประจำชาติของตน เนื่องจากกระแสของความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ออกกฎหมายมาฉบับหนึ่งเมื่อ ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) เป็นกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์และส่งเสริมหัตถกรรมอุตสาหกรรมประจำชาติ (THE LAW CONCERNING THE PROMOTION OF TRADITIONAL CRAFT INDUSTRY) กฎหมายฉบับนี้ มีสาระอันเป็นหลักการในการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมอุตสาหกรรมที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งน่าจะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยได้เป็นอย่างดี

ความนำของกฎหมายเริ่มจากสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของญี่ปุ่นช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีผลกระทบต่องานศิลปหัตถกรรมประจำชาติของญี่ปุ่นอย่างมาก โดยเฉพาะตั้งแต่ ค.ศ. 1920 เป็นต้นมาภาวะเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ผลผลิตทางอุตสาหกรรมผลิตได้รวดเร็วมากขึ้น ในขณะที่งานศิลปหัตถกรรมประจำชาติมีการผลิตน้อยลง ทั้งที่ประชาชนเริ่มเห็นคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมมากขึ้น ทั้งนี้จะเป็นสมการที่เกิดขึ้นกับประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมทั่วไปที่ประชาชนผู้บริโภคสามารถซื้อหาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้อย่างง่ายดายและมีจำนวนมากมักจะเริ่มมองเห็นคุณค่าของงานศิลปะและงานฝีมือ ซึ่งเป็นผลิตผลที่ต้องใช้ฝีมือ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์มากขึ้น และในประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่งานหัตถกรรมจะมีราคาสูงและเป็นสิ่งของหายากไปโดยปริยาย ญี่ปุ่นในช่วงหกสิบปีที่ผ่านมาหรือในขณะนี้ก็ตกอยู่ในภาวะเช่นนี้เพราะในขณะที่ประชาชนมีความต้องการงานศิลปหัตถกรรมประจำชาติของตนมากขึ้น แต่ช่างหัตถกรรมและการผลิตกลับลดลง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, หัตถกรรมพื้นบ้าน: แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริม 2531:35)

6.4 แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่และญี่ปุ่น

ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปหัตถกรรมเครื่องเงิน ประเทศไทยอยู่ในเขตที่มีอากาศร้อนชื้น มีแมลง มด ปลวก ศิลปะและเครื่องใช้พื้นบ้านจึงผุพังและเสื่อมสลายไปเกือบหมด ต่างกับบางประเทศที่มีอากาศแห้ง ซึ่งมีส่วนในการรักษาสภาพของศิลปวัตถุได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นเรายังมีปัญหาเรื่องเกี่ยวกับค่านิยมและผู้ที่มีฝีมือในการทำศิลปหัตถกรรมประเภทต่างๆ ลดจำนวนลง ตลอดจนวัสดุหรือวัตถุดิบลดลงไป ข้ายังมีวัสดุสังเคราะห์เข้ามาแทนที่

ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์หรือส่งเสริมศิลปหัตถกรรมทั้งสิ้น ทางรัฐบาลไทยได้จัดทำเอกสารเผยแพร่แก่ผู้สนใจประกอบอาชีพและผู้สนใจทั่วไปศึกษาค้นคว้าและทดลองในด้าน การปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสมแก่สภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนจัดทำคู่มือ แนะนำการทำ และการทำนุบำรุงรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ และจัดทำเอกสาร สมุดภาพ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยต่าง ๆ แต่คงเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา

การอนุรักษ์ในที่นี้หมายถึงการป้องกันรักษาและซ่อมแซมสงวนรักษาศิลปวัตถุทาง หัตถกรรมเหล่านั้นให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้โดยไม่ทำให้เกิดการชำรุด หากมีการ ชำรุดเกิดขึ้นมากก่อนก็จะต้องแก้ไขให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง ปลอดภัย ด้วยการเสริมความมั่นคง แข็งแรง แต่จะต้องพยายามรักษาสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุดที่จะทำได้ การอนุรักษ์มีวิธีการดังนี้

การป้องกันรักษา หมายถึงการเก็บรักษาไว้ในสภาวะแวดล้อมที่ถูกต้อง และเหมาะสม ตามชนิดของวัตถุ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพและเสียหายเนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ

ด้านการตลาด ได้จัดตั้งแสดงสินค้าหัตถกรรมไทยเพื่อส่งออก ณ ชั้น 2 อาคารกอง ส่งเสริมหัตถกรรมไทย ถนนพระราม 6 เพื่อเป็นศูนย์รวมแสดงตัวอย่างสินค้าหัตถกรรมที่มี คุณภาพและมีแนวโน้มส่งออกได้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักธุรกิจ และเป็นสื่อกลางระหว่าง ผู้ผลิต ผู้ส่งออก และนักธุรกิจต่างประเทศ นอกจากนี้ยังให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการผลิตและ ส่งออกสินค้าหัตถกรรมด้วย ร้านนารายณ์ภัณฑารักษ์รับซื้อและรับฝากขายสินค้าหัตถกรรมไทย ประเภทต่าง ๆ กรมพาณิชย์สัมพันธ์ ส่งเสริมและเผยแพร่สินค้าไทยทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยออกใบประกาศนียบัตรรับรองมาตรฐานสินค้าของที่ ระลึก

การสืบสานหัตถกรรมเครื่องเงินในกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยการเผยแพร่ทางด้านความรู้ และวิชาการเรื่องเครื่องเงิน เช่น การส่งครูผู้ชำนาญออกแนะนำและฝึกหัดอบรม (อย่างที่ทาง กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้เคยทำมาแล้ว) ให้คนมีความรู้ทางด้านเครื่องเงินมากขึ้น จะได้เป็น แนวทางอาชีพอื่น นอกจากนั้นอาจจำเป็นต้องมีการโฆษณาและเผยแพร่ให้คนรู้จักมากขึ้น และ การจัดเสนอเกี่ยวกับความรู้เรื่องเครื่องเงินตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น การออกเป็นหนังสือโฆษณา หนังสือพิมพ์ และทางภาพยนตร์ ฯลฯ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องเงินเพื่อเข้าสู่การเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานโอท็อป (OTOP) ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขคุณภาพของเครื่องเงินให้ดีขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องแก้ไขทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพซึ่งย่อมต้องมีการปรับปรุงทั้งทางด้านวัตถุดิบ กรรมวิธีการผลิต และทางด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย

การปรับปรุงทางด้านปริมาณ

การเพิ่มผลผลิตยางรักให้มากขึ้น และระมัดระวังในการปลอมปนยางรัก ซึ่งจะทำให้คุณภาพของยางรักเสื่อมลง หรือพยายามให้มีการปลอมปนน้อยที่สุด ส่งเสริมให้มีการปลูกและการขยายการปลูกต้นรักพันธุ์ดี ๆ ในแหล่งต่าง ๆ เช่น ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฯลฯ และระมัดระวังในเรื่องการลักลอบตัดต้นรักในป่ามาทำพื้นหรือเผาเป็นถ่านขาย

การเสาะหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีและราคาถูกมาใช้ในการทำโครงเครื่องเงิน เช่น การนำไม้เนื้ออ่อนราคาถูกมาอาบน้ำยา หรือใช้สารเคมีบางชนิดช่วยทำให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อลดต้นทุนวัตถุดิบลงและอาจจำหน่ายในปริมาณที่มากขึ้นได้

การส่งเสริมให้มีอาชีพช่างเครื่องเงินให้เป็นที่แพร่หลายมากขึ้น

การปรับปรุงทางด้านคุณภาพ

ปลูกจิตสำนึกให้ช่างฝีมือเห็นความสำคัญในการรักษาคุณภาพของหัตถกรรมทั้งในแง่ความประณีต สวยงาม และทนทาน

การปรับปรุงทางด้านวิธีการผลิต เช่น การให้คำแนะนำกรรมวิธีการผลิตโดยถูกต้องตามหลักการทำที่เป็นภูมิปัญญาเดิมและวิธีการแบบใหม่ที่ดีและถูกต้อง พร้อมทั้งให้ความหลากหลายในด้าน ชนิดของผลิตภัณฑ์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องเงินก่อนออกสู่ท้องตลาด

ในปัญหาข้อนี้ นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากกล่าวคือ ก่อนนำเครื่องเงินออกสู่ท้องตลาดควรจะได้มีผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องเงินเสียก่อนตามสากลนิยม และตามหลักการทดสอบเครื่องเงิน

ของญี่ปุ่นนั้น เขาก็จะมีเครื่องวัดความแข็ง (Hardness) เครื่องมือวัดระดับของผิวหน้าของเครื่อง
เข็มนก่อนตรวจคุณภาพอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีการประทับตราแสดงมาตรฐานและการรับประกัน
คุณภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องเข็นแต่ละประเภท แต่สำหรับเครื่องเข็นของไทยเรานั้นวิธีการยังไม่
จำเป็นต้องละเอียดถึงขั้นนั้น เราอาจจะตรวจสอบโดยวิธีง่าย ๆ คือ ตรวจสอบทางด้านความ
สวยงาม และความสมบูรณ์ของเครื่องเข็น โดยเฉพาะความเนียนของเครื่องเข็น ความมันและแวว
วาว เป็นต้น

6.5 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากเครื่องเข็นไทยในปัจจุบันยังมีการผลิตที่อยู่ในวงแคบ คือมักจะเป็นของที่ระลึก
หรือสิ่งตกแต่งประดับประดาหรืองานศิลปะต่าง ๆ เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลและอุปสรรค
ดังกล่าวมาแต่ต้น คือ มีผู้ผลิตน้อยราย ผลิตของได้น้อย คุณภาพยังไม่สู้ดีนัก ซึ่งจำเป็นต้อง
แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้เครื่องเข็นได้มีโอกาสขยายให้กว้างขวางออกไปกว่าเดิม ดังเช่น

ด้านการผลิต

1. การผลิตเพื่อเป็นการแสดงออกหรือการดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปะแบบไทยหรือ
ประเภทประณีตศิลป์ ได้แก่ สิ่งของประเภทงานฝีมือหรืองานศิลปะตาม
แบบอย่างของเดิม เช่น พวกแผ่นภาพวาดจำลองแบบโบราณหรือการเลียนแบบ
สิ่งผลิตเก่าแก่ สิ่งผลิตประเภทนี้มักไม่สู้คำนึงถึงทางด้านราคา แต่ต้องการงาน
ฝีมือที่ละเอียดประณีตจริง ๆ และให้เป็นไปตามแบบไทยแท้แต่โบราณ หรือ
ดัดแปลงปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. การผลิตเพื่อเป็นของใช้ประจำบ้านหรือของใช้ประจำวัน เช่น พวกขันน้ำพานรอง
จาน ชาม ชุดน้ำชา ฯลฯ เครื่องเข็นประเภทนี้ต้องการราคาถูก และมีความ
คงทนพอสมควร และสามารถซื้อหาได้ง่าย เราอาจใช้พวกรักเทียมหรือน้ำมัน
จากมะม่วงหิมพานต์หรือสารพวก โปลิไซด์ (Polycide) แทนยางรักแท้ ๆ และอาจ
ใช้เครื่องมือทุ่นแรงมาช่วยผลิตเพื่อทำให้ราคาของเครื่องเข็นถูกลงและไม่
จำเป็นต้องทำตามแบบไทยแท้เสมอไป ลวดลายการออกแบบก็ทำอย่างง่าย ๆ
ดัดแปลงไปตามสมัยและทำให้ปริมาณมากและราคาถูกเช่นเดียวกับในประเทศ
ญี่ปุ่น

3. การผลิตของเบ็ดเตล็ดสำหรับเป็นของที่ระลึก เช่น พวงจันทน์ขามเล็ก ๆ แผ่นภาพตั้งโชว์ กล้องนุหรี แจกัน ฯลฯ รวมทั้งของใช้ประจำสำหรับบุรุษหรือสตรี เช่น เข็มเสียบเน็คไท กระจุมเตี๊ยะ เข็มกลัด กำไล ตุ้มหู ฯลฯ การผลิตของประเภทนี้อาจไม่ต้องการความคงทนมากนัก แต่ให้ราคาถูกพอสมควรและดัดแปลงทำสิ่งใหม่ ๆ เสมอ เช่น การออกรูปแบบ ลวดลาย ฯลฯ แต่ทั้งนี้ควรให้มีลักษณะแบบไทยผสมด้วย การใช้วัสดุช่วยก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้สิ่งผลิตดูเป็นของใหม่และสดสวยยิ่งขึ้น

ด้านการตลาด

การพยายามรักษาระดับการผลิตและการจำหน่ายสู่ท้องตลาดให้ได้คงที่สม่ำเสมอทั้งทางด้านปริมาณและราคา เพื่อให้ผู้ที่นิยมใช้หาซื้อได้ง่าย ทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ

การส่งเสริมหรือปรับปรุงทางด้านปริมาณและคุณภาพของเครื่องเงินนี้จะไปด้วยดีหรือไม่ขึ้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด สถานการณ์แวดล้อม และนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาของรัฐบาลด้วย กล่าวคือ

ในด้านปริมาณและคุณภาพของยางรัก จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ. ในการเก็บกรีดและเจาะยางรัก ซึ่งอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในอันที่จะเพิ่มปริมาณของน้ำรักเพื่อผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน ส่วนคุณภาพของเครื่องเงิน เวลานี้ทางกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ก็ได้มีการแนะนำและฝึกหัดอบรมไปแล้วดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น และนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี ทั้งนี้คุณภาพของเครื่องเงินยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการทำและวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ อีกมาก และอาศัยระยะเวลาอีกนานพอสมควรในการทำให้บรรลุถึงขั้นมาตรฐานที่ดี และทัดเทียมกับมาตรฐานเครื่องเงินของญี่ปุ่นและประเทศอื่น

ในด้านการแนะนำการผลิตสิ่งใหม่ นับเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิตไม่ให้ล้าสมัยสำหรับเป็นสินค้าส่งออกให้มากขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการผลิตและการออกแบบโดยเฉพาะเพื่อให้ตอบสนองต่อตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

การโฆษณาและเผยแพร่ความรู้ เพื่อให้มีผู้รู้จักและสนใจมากขึ้นอาจทำในรูปเอกสารหรือการจัดงานแสดงสินค้าเครื่องเงินโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับ การช่วยเหลือทางด้านเงินทุน เช่น การให้กู้ยืมเงินลงทุนในรูปเงินกู้หรือกองทุนสหกรณ์เพื่อช่วยเหลือทางด้านตลาด ซึ่งปัจจุบันร้านไทยอุตสาหกรรม และร้านนารายณ์ภัณฑ์ ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นแหล่งหนึ่งที่ช่วยบริการทางด้านตลาดสินค้าไทย แต่อาจต้องร่วมมือกับภาคเอกชนอื่น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตามการจัดตั้งมาตรฐานสินค้าเครื่องเงินในรูปการคัดสรรสินค้าโอท็อป นั้นก็คือการรักษาคุณภาพของเครื่องเงินไว้ โดยการปรับปรุงและรักษาคุณภาพของเครื่องเงินให้ดีขึ้นและเข้าอยู่ในมาตรฐาน และประการที่สำคัญคือทำอย่างไรจึงจะจัดวางมาตรฐานสำหรับคุณภาพของเครื่องเงิน เพราะจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและจำหน่ายเครื่องเงินเชียงใหม่ทำให้ทราบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องเงินที่ได้รับการคัดสรรตามเกณฑ์ของโอท็อปจำเป็นต้องรักษามาตรฐานผลิตภัณฑ์ของตนทุกชิ้นในร้านไม่ใช่เฉพาะชิ้นงานที่ส่งเพื่อประกวดและคัดสรรเท่านั้น

สุดท้าย ก็คือ การส่งเสริมทางการศึกษาวิจัยอย่างรักของภาครัฐและเอกชนเพื่อหาวัตถุดิบทดแทนน้ำรัก อันเป็นวัตถุดิบสำคัญต่อการพัฒนาหัตถกรรมเครื่องเงินเพื่อไปสู่การพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมที่เติบโตขึ้นในปัจจุบันและอนาคต